ભરૂચ પ્રદર્શન વર્ણન.

અથવા

ભરૂચના મેળાની કવિતા રૂપે ટુંક હકીકત.

બનાવનાર

J. S. M.

સ્વદેશ શુભેચ્છનાર.

વેચનાર

મ. રૂપજી તથા આ. મથુરન

કાલબાદેવીના રસ્તાઉપર.

PRINTED AT THE

BOMBAY TOWN PRESS.

સંવત ૧૯૨૫ સને ૧૮૬૯ શકે ૧૭૯૧

કિમ્મત રૂ. ૦|–

૧૭૮૦

ભરૂચ પ્રદર્શન વર્ણન

—૦૦૦—

ઈશ્વર પ્રાર્થના.

(પ્રભાતિયું)

ભલી ભાતને તાત પ્રભાતમાં પુત્રીને (એ રાહનું)

પ્રભુ જગદીશ તું દે ભલી બુધ્ધને,
માગું હું ગોઠણું તુજ પાસે;
વ્હાલિ મહેરા વિના કેમ કરિ ઓ પ્રભુ,
કાજ આ માહેરૂં પુરૂં થાશે—પ્રભુ. ૧
પ્રકૃતિ આકાશ પાતાળ તેં તેં કિધાં,
તે બધું તે દીપે ચીજ સારી;
તે પછી તેં કીધી ચાતુરી કેટલી,
થાઉ નાદાન શું હું કિર્તિ ત્હારી—પ્રભુ. ૨
પ્રાણ લ્હારાતણો એ કરૂં કોઈ હું,
અંત નીચ્યારે તો થાઉ ઘેલો;
આદિ નહિં અંત નહિં એહનો સાંપડે,
ખૂણ એ નિરખશો જગત મેલો—પ્રભુ. ૩
માનથી આત એ નેહએ મન કરી,
બુદ્ધ દોએ અતિબીજ તેમાં;

કોઈ રાજા અને કોઈ ઓશ ક્ષણું,
અદ્ભુતતો રંગ દેખાય કેવા—હરિ.
કોઈ લાંબા વળી કોઈ ટુંકા અરે,
કોઈ જાડા મ્હોટા પેટ વાળા ;
કો ભુરા આંખના પીંગળા દેખિયે,
કોનગુ છે ભુરા રાણા કાળા—પ્રભુ.
કોઈ બેહેરા કોઈ બોલિ નહિં જાણતા,
કોઈ ચીબા કોના કેશ મ્હોટા ;
કોઇના શીરપર હોય જુજ વાળ પણ,
કોઈ ટાલક પડેલાજ વોટા—ઇશ.
કોઈ રૂપવંત કોઈ હોય બીહામણા,
કોઈ શાણા કોઈ છેક ઘેલા ;
કોઈ ધર્મિ કોઈ દુષ્ટ નજરે પડે,
કોઈ મન શુદ્ધને કોઈ મેલા—ઇશ.
કોઈ લોભી કોઈ હોય સંતોષિને,
કોઈ જુઠી કોઈ ટેકના વાળા ;
કોઈ વિદ્વાન હેવાન વળી હોય છે,
કોઈ દુઃખી કોઈ છે સુખાળો—ઇશ.
એ રીતે આપની જાતમાં ભેદ બહુ
શું કહ્યું આગુવો મ્હારી સાથથી ;
આથી આગળ નહિં જાણી શુકે પડે,
તે થતાં મ્હારી મતિતણી ભાગતી—પ્રભુ.

રેશો અર્પે સ્નેહથી હું આજે કરૂં,
ભરૂચ વિભાગનું વર્ણન થોડું;
બુદ્ધિસિંધુ હે પ્રભુ રહે મતિ શુધ્ધને,
દાસ તુજ દાસનો હાથ જોડું—ડાગા. ૧૦

ભરૂચની હાલત.

([illegible])

ભરૂચ નામે શહેર, નર્મદા તીરે આવે,
પ્રસિદ્ધ નીશાન, રાજ ત્યાં ફરેંગ આવે ;
હીંદુ મુસલમાન, પારસીઓની વસ્તી,
રહી પથરાઇ ખરે, પણ તે નહીં ફસેલી. ૧
દૈલતને વેપાર, હાલ જુજ આવી એમાં,
પણ વસ્તી બહુ ગરીબ, ફેર ના સંદેહ મનમાં ;
નહિં હુન્નર નહિં મોજ, ભરૂચમાં જોવા જેવી,
હતી અસલ કંઇ ખરી, ઘટી તે નદીના જેવી. ૨
નદીપારથી જુઓ, શેહેર દેખાએ સુંદર,
ઓપતો છે કોટ, ખાડી સાગર તે અંદર;
બંધાઇ છે ખરી, નહીં પોહોળાઇ તેની,
પૂર્વ પશ્ચિમ ભાગે, લંબાઇ વધારે એની. ૩
જોઓ પથરી ઘને, ભરૂચમાં જેમ ભાઇ,
ભારી હોયે મોજ, ભરૂચની તો મહાઇ ;

રસ્તા બહુ રહીઆવ, ધૂળ રેખાએ આણી,
નાખિ પાઠી ઉપેર, ભરૂચી થાએ શહેર.
પણ સંસ્કારે કરી, રેલ કાઢી નીશાળો,
માટે ભરૂચિ હવે, કુળથી કંપ કંઇએ ;
ખાયા નીચ્યા બહુ, વળી કે પાક પડીયા,
ગાઝ મિસુમાર, ચારગે ઉપલી પડિયાં.
કહે સ્વદેશી એમ, હાલતે ભરૂચ નાહ્યું,
ત્યાં મિપાની આશ, રાખિયે કેટલી પાછું;
શુભિચ્છિ ચાહ્યું હોત, અમદાવાદ કે સૂરત,
ભાણા ભેળા જેવી, થાત ખુબ ખરી ખૂબસૂરત

શ્રી મહુરથાનની ખબર.

(ગરબી)

આવ્યો આવ્યોરે સુરતાલાલ સુબ્બાર્ક રંગવાને (એ ટેક
આવો આવોરે દેશી પીડ, પ્રસ્તેન લાવાને ;
લાવો લાવોરે શ્રીને સાથ, અક્ષય સુધન્ય ને—ટેક
અફર સુધરવાને હુન્નર હરવા, એવા ભરૂચસેવે રે ;
મેરી પિઉનો બાળક લાવ્યો, રૂડી તક મા સેવેલા—અક્ષય.
ગોરા કાળા સૌ એક સરખા, ખુબી તજવીજે થાકેરે ;
અનુકુલ એવાનાં એ આસો, નહીં આવો કી ભાવે—અક્ષય૦
વરેહ વરેહના હુન્નર પામે, હેમ તો આદીયાં લાવેરે ;

શરણ [illegible] પામ્યાં [illegible], [illegible] —અફસોસ. ૩
ફોસલાવીને [illegible], એના જેવું કોઈ રે;
આ [illegible], [illegible] —અફસોસ. ૪
અનાજ [illegible], [illegible] રે;
તેને દેખી [illegible], [illegible] —અફસોસ. ૫
[illegible] સુણીને દેખી, મનમાં [illegible] રે;
[illegible], [illegible] —અફસોસ. ૬
[illegible] રે;
[illegible], [illegible] —અફસોસ. ૭

લોકોની તૈયારી.

(પદ)

આવી આવી [illegible] (એ રાગનું)

કરો કરો તૈયારી [illegible],
[illegible] —તે.
[illegible];
[illegible] કરો.
[illegible];
[illegible] કરો [illegible]
[illegible];
[illegible] કરો કરો

જ્યાં છોડે છે થતાં પહુ ભગવાની ;
ત્યાં કહે ગુરુજીની આગારે—કરી કરી. ૪
બેલોની ફેરવી, કિંમે અનુવી ;
કહી બળ્યા પણ ચુકારે—કરી કરી. ૫
આરત્તા [illegible] જુદો, ચાકર સાથે ;
[illegible] કરી [illegible] ચૂકે—કરી કરી. ૬
તે કહે ભાઈ [illegible] ચાલક [illegible] ;
લેવા આવે ગાડી આગળે—કરી કરી. ૭
હિંદુ જગત બીજું, વાતોને સારું ;
પછી છાંટણ છે ભારે—કરી કરી. ૮
તેથી આવ્યા પીવા, દુઃખી ન થાય ;
જરૂર હશે તો આપુ દે—કરી કરી. ૯
એમ કહી ફરી, પહુ નેમાં ;
ધોબી ભરૂચે [illegible]—કરી કરી. ૧૦
ફરે ખુશીથી, [illegible] ;
ગયા આપણા [illegible] —કરી કરી. ૧૧

મુરતમાં [illegible] ની [illegible]

(ગરબી)

[illegible] (એ.૦)
[illegible] ,
[illegible] —૨

[illegible] શ્રી [illegible] રહેલા,
[illegible] ઉભા પેહેલા,
[illegible] મેહેલ—સુગુણી—ધન્ય. ૨
[illegible] આવ્યા [illegible]
[illegible] અંદર [illegible] ;
[illegible] હમારા નથી આવ્યા—સુગુણી—ધન્ય. ૩
એવો ભુવનમાં [illegible] પેઠી
[illegible] ભેળ મડી ;
[illegible] આવ્યા [illegible]—સુગુણી—ધન્ય. ૪
[illegible] આવ્યા [illegible],
[illegible] રામને [illegible] ;
[illegible] ઉભકાયા—સુગુણી—ધન્ય ૫
[illegible],
[illegible] ;
[illegible]—સુગુણી—ધન્ય. ૬
[illegible],
[illegible] ,
[illegible]—સુગુણી—ધન્ય. ૭
[illegible],
[illegible] ;
[illegible]—સુગુણી—ધન્ય. ૮
[illegible],

શેઠ આ બધા સાથે આવી આઈ;
ધર્મો કુંકુમ લ્યો ત્યાં ટિકિટ લઈ—સુણજે—ધન્ય. ૮
પછી ત્યાંતો પગથી આવી,
જ્યારે ફરેલ ચીપા આલી;
ત્યાકાની ચાચડી ઉઘાડી—સુણજો—ધન્ય. ૯
ત્યાં આ થઈ કે બહુ મોટી,
વળી ખીસાકાતરૂઓ મોટી;
ચેહીં કાચને કાતરૂં આટી—સુણજો—ધન્ય ૧૦
કો કહે રૂપીઆ લે કોઈ છોડે,
કો કહે પછી ધક્કા તોડે;
પછી જાય પાત સીપાઈ મોકે—સુણજો—ધન્ય. ૧૧
કહે સીપાઈ રોએ જા આગી,
નથી વાત મને સાચી લાગી;
શેઠ ચેકસ નથી ખેંચ લાગી—સુણજો—ધન્ય. ૧૨
એમ દુઃખ ખમી આગળ ફરવાને,
ત્યાં જવા ટિકિટ સીપાઈ માગે;
માગે વાર તો વળી ધક્કા વાગે—સુણજો—ધન્ય. ૧૩
કોઈ ટિકિટ ચપાની પડી આવે,
સુખે થઈને બેઠ ચમકાવે;
હવે ત્યાં નહી ભળેલી આજ હુંપે—સુણજો—ધન્ય ૧૪
નહીં સાથે સુરત કોની છે,
ત્યારે પૈડાં ફરે છે પોતે;

રહે અમરીકીથી ફુલ્યોતે—સુણજો—પ્રભુ. ૧૫
દેશીતોને પેટના ભેગાડે,
નહીં ભગા ગરીબને ઉઠાડે ;
ફરે ફુરજત પોલીસ દેખાડે—સુણજો—પ્રભુ. ૧૬
આવા હાલ થાય બેઠાં પેટે,
પછી ફરવા ગાડીની ચેડે ;
કહું સ્વદેશી હું નહીં મેલે—સુણજો—પ્રભુ. ૧૭

ગાડીની ગમત.

(હોરી.)

મુસાફીરી જાની ન માની (એ રાહની)

મેહેજત આગ ગાડીની સારી, પણ આફત માંડી ભારી—ટેક.
શહેર પવનની આવેછ સુંદર, મીઠી લાગે સુખકારી ;
અડપડાટ પૈડાંનો સુણતાં, જોઈએ સીગનલ ન્યારી ન્યારી—
મેહેજત આગ ગાડીની સારી, પણ આફત માંડી ભારી. ૧
ગામ ગામના લોક નીરખીએ, કોઈ શ્રીમંત કો ભીખારી ;
ઝાડ ઝાડ વગડાની મોજો, જુઓ પ્રભુ કૃતિ ભારી—
મેહેજત આગ ગાડીની સારી, પણ આફત માંડી ભારી. ૨
નાળાં નદી આડી ઉપર આવે, પુલો કારીગીરી વાળા ;
તો પણ દીઠાં ધન્ય ધન્ય આફત તુજ, મનુષ્ય કાળા માથા વાળા—
મેહેજત આગ ગાડીની સારી, પણ આફત માંડી ભારી. ૩

એના આ રીતે સંચાલન કર્યાએ, કર્તાજનો મોટે હાથે;
ઈશ્વર પણ નહીં એને રહેવે, પછી આ પણ આહે—
મેહેજત આગ ગાડીની સારી, પણ આફત મોટી ભારી. ૪
પાણી પીસાવાની ગરજ પડે ના, અગ્ન કરે આગ ખાવે;
બહીન ભાગ્યે પણ કંઈ પાછું, ખુન કરે નહીં મન ભાવે;
મેહેજત આગ ગાડીની સારી, પણ આફત મોટી ભારી. ૫
કોઈ થઈ એરા દહેશત ડેરી, કુંપે બાંધ્યા પેલા એવા,
તેન ચઢે તો કુરબ કરાવી, આપે ભારી ગાડી એવા;
મેહેજત આગ ગાડીની સારી, પણ આફત મોટી ભારી. ૬
એમ હીણાંકે કે શરમાઈ, દાન પહેંકે નાખી:
માથ ઉપરે ભમનારાનો, કરતાં દુખી અહીં આગ—
મેહેજત આગ ગાડીની સારી, પણ આફત મોટી ભારી. ૭
પહેલાં એક દિ પાસ આવતી, પછી બહુ જનની રે આડે;
એમનું ઉણું કંઈ નીકળે કરવું, ઝટ દે હાથ તોન આહે—
મેહેજત આગ ગાડીની સારી, પણ આફત મોટી ભારી. ૮
એમ ઉતરીએ આ ગાડીમાં, બેઠાએ બેઠા, મન ધાર્યું,
કહે ગુણીજન વાલા દેશીમાં, ઘણું દુખી ભારી ભારી—
મેહેજત આગ ગાડીની સારી, પણ આફત મોટી ભારી. ૯

ભરૂચમાં લોકોનો જમાવ.

(સખી.)

મળ્યા મોટા નાના તરુણા ઘરડા ઘણા,

મળ્યા ભીડ ભામ્ભ જોતા દીલ ચાહી ;
થવાને કેડી અંતર ભક્ય માંહી. ૧
મણુજિ સખીઓ વળી બહુ શ્રીમંતો,
કંઈક રોગ આવ્યા, બહુ ડોળ ભારી ;
બનીને ભક્યમાં, મળી મોજ ભારી. ૨

(ધોળ.)

ભક્યમાં ભરાઈ ભીડ ભારી,
સુણજો સજ્જન નર નારી ;
ધ્યાન હું ધરશું વીતરાગી.
રચના જોવાની ભારી ;
મળી બહુ જાત ન્યારી ન્યારી,
ભાવીને મન ઉમંગ ભારી ;
પુણ્યે કરું ઉપકારી,
દીધું સંઘસ્થાન સુખકારી ;
આવી બહુ સજ્જની સ્વારી,
(૩) થયો બહુ ગરબડાટ ભારીજી.
એહુ સુણો સુણો. ૩.

(સખી.)

… આ મંદિરમાં આવ્યા મણુજિ, મોટ અને બહુ સરદારો જી ;
… આ મંદિરમાં આવી લાગી, કે ચક્કરની બહુ હારો જી ;
… આવી કે ભીડ ખરા પણ, થયા નહીં પીડી નારીજી ;
… મણુ વળી બેબાકીઓ, ગરબડ તરેહના ભારીરો જી ;

મુજો દૈગ્રાગ્રો આતશ બાજી, તથા દુરબાના બહુ સરાજી;
મુજોને શીગ્રો બહુ સુખ રમુજ, પણ બહુ ત્યાં તો થયા ભરાજી. ૪

(સાખી.)

મેરી પદ્મ તો ભરે, ચોક તોરણ થઈ રહ્યું;
આભ્યા હેતે ભરે, આપના ભરવી ભાજી.
વાળ રેસ ચુર ભીર, બહુ રહ્યાં ના પાજી;
જોવા જેવી રમુજ, ભરચમાં થઈ તી ઓઝી.
ભભ્યા હતા બહુ રાય, વળી કહું ચુકા ગ્રહજી;
ભભ્યા દૃષ્ટિ કહું ભરે, વળી તો તેમાં પાજી. ૫

(ધોળ.)

ઠાકુરતો સપાર છે જોડ,
ઠાકુરનો પગ શેભે તોડે;
ઠાકુરની સીપાઈ છે જોડ,
તહીપ છે રાજાની જોડ;
હાથ બાંધીને મુજ જોડે,
હોય પણ કહું તે પણ જોડે.
આપતો ભજની ગોડ,
કહ્યું તે વાંચે ને દેજી.
સહુ સુણીને સુજાણ ૬

(સાખી.)

કટકાઇ રોજની સ્વારી, આવી તો બહુ સારુ ગણી જી;
કટકાઇ રોજની સામે, પ્રગ્નાગ્રીઓ અહુ કરીજી;